

Självständigt arbete i krigsvetenskap (15hp)

Krigsvetenskap; metod och självständigt arbete OP 10-13, 18 högskolepoäng

Författare: Lucas Axelsson	SA VT 2013
	Program: OP 10-13
Handledare: Kent Zetterberg	Kurskod: IOP147
	Antal ord: 11610

Överraskning - Vilka indikatorer påverkar?

En studie av de två fallen Pearl Harbor och Sexdagarskriget

Sammanfattning:

Principen överraskning är en av de äldsta principer som finns att använda i striden. Principen ses som grunden för striden och för vilka metoder som kan användas för att lyckas i striden. Men vad innebär överraskning egentligen och hur har den använts?

Uppsatsen kommer att problematisera principen överraskning och anknyta till forskningen om överraskning till Pearl Harbor och sexdagarskriget, som har setts vara typiska överraskningsanfall. Såg anfallen likadana ut och vilka indikatorer utifrån litteraturen påvisar att det var en överraskning?

Inledningsvis kommer överraskning beskrivas utifrån vald litteratur för att åskådliggöra innebörden. Litteraturen kommer att analyseras och göra underlag för senare del av uppsatsen.

Därefter appliceras och granskas de på de två olika överraskningsanfallen med vilka indikatorer som användes vid respektive anfall till litteraturteorin.

Avslutningsvis diskuteras resultatet och författaren ger förslag på ny forskning med anknytning till ämnet.

Syftet med uppsatsen är att problematisera principen överraskning och vilka indikatorer som påverkar principen överraskning. Jag kommer att genomföra en komparativ modell mellan Pearl Harbor och sexdagarskriget.

Denna analys genomförs genom en kvalitativ textanalys och uppsatsens analytiska ram är principen överraskning. De teoretiska utgångspunkterna i denna uppsats är analys utifrån teorin överraskning samt litteratur om Pearl Harbor och sexdagarskriget.

Nyckelord: Överraskning, Pearl Harbor, sexdagarskriget, princip, vilseledning, sekretess, slå oväntat, psykologisk effekt

Surprise

What indicators affect? The cases of Pearl Harbor and the Six Days War

Abstract:

The principle of surprise is one of the oldest principles that is to used in battle. Principle as the basis of the conflict and the methods you can use to succeed in battle. But what does surprise really mean, and how is it used?

The essay will problematize the principle of surprise and connect the research on surprise to Pearl Harbor and the Six Day War that has been seen to be typical surprise attacks. Did the attacks look the same and do the indicators from the literature show that it was a surprise?

Initially the principle surprise will describe the selected literature to illustrate the meaning. The literature will be analyzed and make a basis for the later part of the essay.

Then I will analyze the literature and apply it on the two surprise attacks, if they were using the same indicators.

Finally it discusses the results and the author suggests new research related to the topic.

The purpose of this paper is to problematize the principle of surprise and the indicators that affect the principle of surprise. The essay will conduct a comparative method between Pearl Harbor and the Six Day War.

This analysis is performed by a qualitative text analysis and essay analytical framework is the principle of surprise. The theoretical basis of this paper is the analysis based on the theory and literature surprise of Pearl Harbor and the Six-Day War.

Keywords: surprise, Pearl Harbor, Six-Day War, principle, deception, secrecy, hit unpredictably, psychological effect

Innehåll

1. Inledning.....	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Problemformulering	4
1.3. Syfte och frågeställning	5
1.4. Avgränsningar	5
1.5. Disposition	6
1.6. Tidigare forskning	6
2. Metod och källor	7
2.1. Metod.....	7
2.2. Källor	8
2.3. Källkritik och intersubjektiv prövbarhet	9
3. Teori.....	9
3.1 Teorilitteratur Överraskning	9
3.1.1 Widén och Ångström <i>Militärteorins grunder</i>	9
3.1.2 Liddell Hart <i>Thoughts on war</i>	11
3.2 Indikatorsanalys	14
4. Empiri & resultat	16
4.2. Empiri.....	16
4.1.2 Pearl Harbor	16
4.1.1 Sexdagarskriget	19
4.2 Resultat.....	21
4.2.1 Sekretess	22
4.2.2 Vilseledning	23
4.2.3 Slå oväntat.....	25
4.2.4 Psykologiska effekten	26
5. Sammanfattning med diskussion	27
5.1 Vad saknas för delar i den valda militärteorin för att uppnå överraskning?.....	28
5.2 Återkoppling till Widén och Ångström samt Liddell Hart.....	29
5.3 Återkoppling till frågeställningen	29
5.4 Indikatorsanalysen som metod.....	30
6. Vidare forskning.....	30
Referenslista.....	31

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Överraskning är en tidlös princip som används fram till idag för att utmanövrera en motståndare. I ett luftperspektiv är överraskning en utmärkt princip att använda för att uppnå sitt mål.

Det har genomförts en omfattande forskning om överraskning, men ingen komparativ fallstudie för att undersöka om det finns några indikatorer som kännetecknar överraskning. Överraskning är en princip som jag vill undersöka för att se om den kan tolkas på flera olika sätt.

Pearl Harbor och sexdagarskriget ses som två typiska anfall som överraskade motståndaren, men vad var det som gjorde att motståndaren blev så överraskad?

Pearl Harbor utspelade sig i mitten av andra världskriget då Japan stod på gränsen till att inneha herravälde i Stilla Havet. Det enda som stoppade dem var den lilla ön Hawaii, marinbasen Pearl Harbor som var i amerikanarnas händer. Japanerna planerade en attack som ännu idag ses som väldigt väl genomförd, framförallt den inledande fasen där amerikanerna blev helt förlamade. Hur kunde detta ske och vad gjorde japanerna i sitt anfall som överraskade amerikanerna så fullständigt?

Sexdagarskriget 1967 är även det ett anfall som ses som väldigt framgångsrikt från Israels sida. Man lyckades överraska sin motståndare vilket medförde att kriget kunde begränsas i tid och omfattning. Avgörande var planeringen och den inledande fasen i anfallet. Men vad gjorde Israel för att uppnå överraskning och hur kunde de vilseleda sina motståndare till att misstolka deras attack?

Detta är några av frågorna som kommer besvaras i denna uppsats, där fokus från min sida att utveckla överraskningen och sedan beskriva och tolka hur två typiska anfall kunde lyckas så väl.

1.2. Problemformulering

Probleminriktningen innefattar att jag utgår från författarna Widén och Ångström *Militärteorins grunder* samt Liddell Hart *Thoughts on war* för att problematisera principen överraskning i ett luftoperativt perspektiv. Jag har valt att undersöka överraskning mer ingående för att se vilka indikatorer som påverkar och kännetecknar överraskning. Uppsatsen utgår från indikatorer i litteraturen för att sedan tillämpa dessa på de två karakteristiska anfall som kan ses som skolexempel på hur överraskning kan genomföras. Vad ingår i en överraskning i planeringsfasen för att lyckas och hur kan en motståndare trots stora resurser ändå bli överraskad. Kan medlen och metoderna skilja sig för att nå samma mål?

Överraskning är ett av de äldsta sätten att strida på. Det kommer att belysas genomgående i uppsatsen för att öka förståelsen och det blir den röda tråden genom uppsatsen.

Det har tidigare genomförts forskning på ämnet överraskning men inga jämförelser mellan två typiska anfall. Vilka likheter finns mellan dessa anfall, hur har de genomförts och har de uppnått samma syfte?

1.3. Syfte och frågeställning

Det övergripande syftet med uppsatsen är att problematisera överraskning utifrån vald litteratur av två kända fall av överraskning och en indelning av vilka indikatorer som spelar roll för att uppnå principen. En anledning är också att det inte tidigare har genomförts en fallstudie på typiska överraskningsanfall. I tidigare skrivna uppsatser har jag inte hittat något om detta ämne. Därför vill jag utföra detta för att belysa principen överraskning. Uppsatsen kommer att bygga på tidigare forskning om överraskning med en fördjupning i två karakteristiska anfall.

Mina övergripande frågeställningar:

Vad innebär överraskning utifrån vald litteratur och vilka är de viktigaste indikatorerna som påverkar överraskning?

Kan överraskningsindikatorerna tillämpas på anfallet mot Pearl Harbor och sexdagarskriget?

1.4. Avgränsningar

Uppsatsens avgränsningar kommer inledningsvis att ske genom att endast fokusera på principen överraskning samt vilka indikatorer som kännetecknar överraskning. Fortsättningsvis kommer överraskning att brytas ned till indikatorer som utifrån litteraturen kommer att ligga till grund för en fallstudie.

Uppsatsen kommer att avgränsas med att teorin hämtas från två böcker, Widén och Ångströms *Militärteorins grunder* och den brittiske teoretikern Liddell Hart som skrivit *Thoughts on war*. Detta för att möjliggöra en senare analys av vilka indikatorer som finns för en överraskningsattack. Valet att endast analysera litteraturen är för att på djupet förstå det kontextuella innehållet men även för att underlaget är direkt kopplat till uppsatsens kärna, överraskning. Den valda teorilitteraturen innehåller många delar av militärteori som inte berör denna uppsats, det medför att jag valt att göra den avgränsningen. Utifrån frågeställningarna som berör luftoperativa perspektivet som är i fokus i skrivandet samt principen överraskning som ett problem, avgränsas bokens innehåll ytterligare för mitt skrivande.

I nästa skede kommer vald litteratur om Pearl Harbor och sexdagarskriget också att avgränsas för att fokusera på den inledande fasen i anfallen, detta för att se vilka indikatorer som kan jämföras. Perspektivet från forskningen som jag kommer att fokusera på är vinkeln från anfallaren och hur denne planerade och inledningsvis genomförde anfallet som ledde till att överraska. Där har den valda litteraturen har analyserats och bearbetats för att ge en så rättvis bild av den anfallandes syn som möjligt.

1.5. Disposition

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ metod som baseras på kritisk textanalys medan analysramen anknyter till hermeneutiken.¹

Teori: För att svara på min frågeställning så skall jag undersöka teorilitteraturen (Widén & Ångström samt Liddell Hart) om begreppet överraskning och diskutera vad detta innebär. Utifrån teorilitteraturen genomförs en indikatoranalys som kännetecknar de mest återkommande indikatorerna från litteraturen tolkat utifrån mig.

Empiri: De källor jag har använt i uppsatsen är hämtade från båda sidor av kriget. De är därför kritiskt granskade från båda sidorna av anfallet. Det gör att validiteten ökar i uppsatsen, i syfte att få en så objektiv syn som möjligt. Empirin indelas i planering, genomförande samt framgångsfaktorer som kan vara avgörande på vägen mot överraskning.

Resultat: Utifrån empirin appliceras indikatoranalysen, där de viktigaste faktorerna av planering och genomförande av en överraskningsoperation presenteras och ställs mot de indikatorer som jag anser vara viktiga för att uppnå överraskning.

Till sist genomförs en sammanfattning med en diskussion där resultatet kopplas till militärteorin och utvecklas.

1.6. Tidigare forskning

Uppsatsens grund finns i tidigare skrivna uppsatser på Anna Lindh biblioteket. Den första uppsatsen som legat till grund till denna uppsats är ”*Överraskning - Vilka åtgärder krävs för att planera och genomföra en lyckad överraskningsoperation?*”, den är skriven av Marcus Hurtig inom officersutbildningen på Militärhögskolan Karlberg.²

Han har forskat mer generellt om överraskning utifrån ett antal olika teoretiker, där syftet var att analysera innebörden överraskning. Uppsatsen kommer att beröra hans arbete genom en teoretiker som användes under hans arbete. Denne upplevdes uppfylla de mål som författaren haft med sin uppsats, men jag har valt att delvis använda mig av en annan litteratur för att se om det finns andra skillnader eller om det kommer att överensstämma med tidigare forskning.

---

1 Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Norstedts juridik, 2007 (Vällingby: Elander Gotab) sid. 249

2 Överraskning - Vilka åtgärder krävs för att planera och genomföra en lyckad överraskningsoperation?. Hurtig Marcus, Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-90>. Publicerad 2009-09-21. Hämtat 2013-04-09 15:50

Det finns även en uppsats från Försvarshögskolans chefsprogram av Major Per Dahlgren, som skriver om överraskning som en av de viktigaste principerna i krigföring.³ Den uppsatsen kommer endast att finnas i bakgrunden som stöd för min forskning, framförallt som en inspiration.

Mer allmän forskning om uppsatsens två typiska överraskningsanfall förekommer, men kommer inte att beröras eller belysas i uppsatsen. Fallstudien kommer att behandlas utifrån den valda litteraturen som grund för uppsatsen. Tidigare forskning med en jämförelse mellan Pearl Harbor och sexdagarskriget har förekommit med en annan inriktning än min. Denna kommer att verka som en inspiration för mig.

2. Metod och källor

2.1. Metod

Jag använder en kvalitativ metod som baseras på en kritisk textanalys, där delar av utvald litteratur kommer att analyseras noggrant för att ligga till grund för uppsatsen. Textanalysen genomförs i hela uppsatsen där jag själv genomfört tolkningar av vad litteraturen återspeglar för att kunna genomföra denna uppsats.⁴

Inledningsvis har jag problematiserat överraskning och valt att utgå från två utvalda teoriböcker, som ger olika perspektiv på vad överraskning innebär problematiseras principen överraskning utifrån litteratur som jag analyserat. I dessa böcker har jag valt att kvalitativt läsa utvalda delar för att analysera dessa noggrant, det ger uppsatsen en grund att stå på. Därefter genomförs en indikatoranalys för att ge underlag till den senare delen av forskningen. Indikatoranalysen har sin grund i teoridelen av denna forskning som jag genomfört, där jag har tolkat teorin för vad som kännetecknar indikatorer för överraskning. Indikatoranalysen kommer att innehålla indikatorer från den valda teorilitteratur och motivet till att använda den metoden är att lätt åskådliggöra vad som kännetecknar en överraskning utifrån teorilitteraturen. Jag kommer att tolka teorilitteraturen om vad som är kärnan i principen överraskning och ta ut de viktigaste delarna för att bygga upp en indikatoranalys. Indikatoranalysen finns ej med direkt i metodhandböckerna som en vetenskaplig metod. Jag har själv byggt upp den för att urskilja vad överraskning innebär. Indikatorerna används slutligen i en komparativ studie mellan sexdagarskriget och Pearl Harbor. Litteratur som avhandlat det empiriska underlaget har även kvalitativt analyserats för att undersöka vilka indikatorer som finns med i respektive anfall.

---

³ Överraskning - krigskonstens viktigaste princip?: en ansats att klarlägga överraskningens natur. Mj Dahlgren, Per. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhv:diva-1904>. Publicerad 2011-07-04. Hämtad 2013-04-09 14:00

⁴ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*, sid. 237

Litteraturen som används i denna forskning har sitt ursprung från tidigare forskning. Litteraturen skall ha bra validitet och reliabilitet vilket medför att forskningen blir så objektiv som möjligt. Målet är att nå en hög validitet i forskningen.⁵

2.2. Källor

Litteraturen som är vald kommer nu att presenteras för att ge en förförståelse och insyn i varför jag valt ut just den litteraturen. Övrig litteratur som finns med i uppsatsen upplever jag inte ha påverkat resultatet något utan används mer som en förstärkning för min forskning.

***Militärteorins grunder* av Jan Ångström och Jerker Widén**

Militärteorins grunder är en introduktion till militärteorier som är beställd av försvarsmakten för lärande på Försvarshögskolan. Boken ger en grund att stå på för läsaren då författarna beskriver teorier hur jag kan tyda krig och krigföring. Båda författarna är aktiva på Försvarshögskolan. Jag valde den boken för att den används till officersutbildningen och jag vill testa om boken är användbar i min studie. Jag kom i kontakt med boken tidigt under min utbildning och upplevde att den var mycket intressant.

***Thoughts on war* av Basil Henry Liddell Hart**

Basil Henry Liddell Hart var en brittisk officer och historiker som skrev ett antal berömda böcker om krigföring och krigets principer. Han skrev *Thoughts On War* 1943 som ett komplement till dåvarande manöverkrigföringsdokument. Jag valde den boken för att den har använts i tidigare forskning och har visat sig vara mycket användbar. Valet av *Thoughts On War* är också för att materialet i *Militärteorins grunder* inte räckte till vilket gjorde att jag behövde mer teorilitteratur.

***Om luftmakt* av Marco Smedberg**

Marco Smedberg är major inom Försvarsmakten och har arbetat som generalstabsofficer. Han har skrivit tre olika böcker om krigets utveckling, jag har valt att använda den boken som fokuserat på luftkrigets utveckling. Boken innehöll mycket intressant information för min empiri vilket motiverade mitt val av just den boken. Den var klart användbar i min forskning.

***Sex dagar i juni* av Robert J. Donovan**

Sex dagar i juni beskriver hur Israel kunde vinna kriget i Mellanöstern på sex dagar. Den är skriven av Robert J. Donovan som var redaktör på Los Angeles Times tillsammans med hans korrespondenter

---

⁵ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*, sid. 63

utsända till Israel, Jordanien och Egypten. Jag valde den boken för att den skildrar båda sidor av kriget då de utsända reportrarna fanns i de länder som var med och krigade.

***The Pacific War* av Daniel Marston**

The Pacific War förklarar hur japanerna under andra världskriget kunde anfälla Pearl Harbor utifrån Japans sida. Daniel Marston har låtit olika författare och professorer dela sina tankar i boken som både är från USA och Japan. Jag valde det avsnitt som är skrivet av Dr Ken Kotani från Tokyo som är specialiserad på underrättelsehistoria. Avsnittet behandlar anfallet mot Pearl Harbor från Japans sida vilket därför motiverar mitt val för att använda den i mitt empiriska underlag.

***Överraskning - Vilka åtgärder krävs för att planera och genomföra en lyckad överraskningsoperation?* av Marcus Hurtig**

Uppsatsen som Marcus Hurtig skrev 2009 på Försvarshögskolan ämnade undersöka hur en lyckad överraskning kan genomföras. Han var då kadett på Militärhögskolan och genomförde sitt examensarbete om principen överraskning. Jag valde att använda hans arbete som grund och som inspiration för mitt arbete som fortsätter att problematisera överraskning men med användning av annan litteratur.

2.3. Källkritik och intersubjektiv prövbarhet

Min uppsats är inriktad på en kvalitativ innehållsanalys. Källkritiskt har jag försökt få fram ett representativt urval av litteratur för att belysa de två valda fallen. Fokus ligger på principen överraskning i litteraturen och i den valda militärteorin. Givetvis blir det ytterst en fråga om mina egna tolkningar av litteraturen och militärteorin. Allt detta är dock intersubjektivt prövbart för andra genom jämförelser med militärteorin och den valda litteraturen.

3. Teori

3.1 Teorilitteratur Överraskning

3.1.1 Widén och Ångström *Militärteorins grunder*

Krigföringsprincipen överraskning är en av de äldsta former att strida. Redan den kinesiske tänkaren Sun Zis (500 f.kr) betonade att det optimala är att fokusera sina egna resurser i tid och rum för att uppnå ett mål. Redan i planeringsfasen ansåg han att den avgörande skillnaden låg och han framhöll list, överraskning och underrättelser som de största framgångsfaktorer.⁶ Utifrån litteraturen kommer nu teorin att beskrivas och förklaras så att läsaren får en grundlig insikt i vad principen överraskning innebär med utgångspunkt från boken *Militärteorins grunder*.

---

⁶ Se Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, (Stockholm: Försvarsmakten, 2004) sid. 31-32

I *Militärteorins grunder* beskrivs Edward N. Luttwak som är en amerikansk forskare som har utvecklat hur man kan se på överraskning. Han förklarar att de finns två typer av olika vägar en militär styrka kan gå. Den vägen som fienden tror motståndaren kommer ifrån men som också är den lämpligaste vägen för en själv, eller den väg som fienden minst anar att styrkan skall komma ifrån men som kanske kan vara mindre lämplig för att attackera i. Den mindre lämpliga vägen är troligtvis mindre befäst och sämre bevakad vilket kan leda till en överraskning.⁷ Han fortsätter med att förklara att överraskning förutsätter sekretess och vilseledning är en grundfaktor för att uppnå överraskning och utmanövrera motståndaren. Men överraskning innebär även risker eftersom det förutsätter sekretess vilket kan hämma planeringen i de operativa förberedelserna och oftast så läcker information ut ändå vilket beroende mängd av fakta kan skada överraskningen. Men för att motverka att sådan information läcker ut så används vilseledning för att blanda ihop rätt information med falsk vilket gör att motståndaren inte vet vad som är korrekt.⁸

Därför är en vilseledning en utav de viktigaste faktorerna i en överraskning för att den skall uppnås. Vissa delar av operationen måste bli del av vilseledningen för att lyckas med de övriga delarna vilket medför att det måste läggas mycket resurser på planeringen eftersom en del endast blir falsk information.⁹

Likadant skriver Widén och Ångström om Sun Zi konstaterande att all krigföring är baserat på list och vilseledning – ”när du är stark, ge sken om att du är svag, när du är svag ge sken om styrka”.¹⁰

Militärteorins grunder försöker att förklara vikten av att använda principen överraskning är grund i all krigföring. Den är dock ingen garanti för att vinna en strid det men ökar chanserna att få övertag över sin fiende.¹¹

Den amerikanska arméöversten John M. Collins presenterar i sin bok *Military Strategy* principen överraskning och hävdar att en lyckad överraskning kan ge verkningar och resultat som överträffar arbetet och materialet som används. Han menar att målet med överraskning är att fienden skall tappa initiativet genom chock, obalans eller tidsnöd. Exempel som ges av Collins är Pearl Harbor som ses som en lyckad överraskning där japanerna lyckas lura och vilseleda amerikanarnas underrättelsetjänst som inte lyckades upptäcka den kraftsamlingen som Japan genomförde för att anfälla den amerikanska marinbasen. Även attacken mot World Trade Center i september 2001 var en överraskning där

---

7 Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, sid. 76-77

8 Ibid., sid. 77

9 Ibid., sid. 77

10 Ibid., sid. 77

11 Ibid., sid. 134

förvarningen hade varit begränsad vilket ledde till att det inte hade gjorts några preventiva åtgärder för att motverka en sådan gärning.¹²

Diskussion

Utifrån läsningen av Widén och Ångström så finns det indikatorer som återkommer. Dessa påvisar vad som kännetecknar vad en överraskning innebär. Den första indikatorn är vilseledning, vilket återkommer i hela texten. Att på flera sätt använda sig av den principen för att möjliggöra en operation är viktigt. Principen är svår att agera mot, vilket tas upp och diskuteras i anfallet mot Pearl Harbor. Det problem som kan uppstå är självklart hur vinklingen sker mot informationen som väljs att ge till en motståndare. Hur mycket information kan man våga ge till en motståndare för att vilseleda den in på en annan väg utan att faktiskt tala om sin egentliga plan? Men grunden till principen vilseledning är att lura motståndaren så att ett anfall kan ske utan att motståndaren har någon vetskap när eller var ett eventuellt anfall skall ske.

Den andra indikatorn är sekretess vilket innefattar att hemlighålla informationen om operationen innan operationen skall genomföras så att motståndaren inte vet när eller var en möjlig attack kommer ifrån. Som tidigare har beskrivits så behövs det stora resurser för att genomföra en överraskning vilket komplicerar mängden information som skall ges ut till de olika parter som ingår i överraskningen.

Sammanfattning Widén och Ångström

Att kunna vilseleda sin motståndare med falsk information har uppsatsen redan tagit upp som en faktor till en lyckad överraskning men även att den riktiga planen inte avslöjas vilket skulle innebära att överraskningsmomentet inte uppnås.

3.1.2 Liddell Hart *Thoughts on war*

Liddell Harts *Thoughts on war* sammanfattar grundprincipen för att strida att ”Slå mot motståndarens svaga punkt med all kraft men med baktanken att han kan slå dig tillbaka”.¹³

Från början försökte han att definiera vilka grundprinciper som skulle ge stöd till trupperna och cheferna ute på fältet efter att han upplevt att de tidigare principerna som använts hade blivit föråldrade. Liddell Hart försökte att bryta ner de gamla principerna till åtta nya principer, vilket resulterade i försvarandet av målet, offensiv handling, överraskning, koncentration, stridsekonomi, säkerhet/regler, rörlighet och samarbete.

Men dessa principer blir bara katalogiserade vilket ledde till han valde att bryta ner dem ytterligare för att möjliggöra en koppling mellan principerna samt att göra principerna mer lättförstående.

---

¹² Ibid., sid. 134

¹³ Liddell Hart, Basil Henry, *Thoughts On War*. London: (Faber and Faber, 1943) sid. 179

Fyra principer togs fram vilka var:

- **Stridsekonomi som var grunden till de övriga principer.**
- Överraskning
- Säkerhet
- Rörlighet
- Kraftsamling¹⁴

Liddell Hart förklarar överraskning som det anfallsalternativ som motståndaren minst anar skall komma istället för att välja det alternativet som passar ens egna styrkor bäst. Han menar att det gäller att vara flexibel och ta ögonblicket till fånga, det är viktigt för att överraskningsmomentet skall bli så effektivt som möjligt.

Att anfälla genom att överraska bör ske så de egna styrkorna slår till vid en oväntad tidpunkt, från ett oväntat håll eller slår med oväntat kraft. Normalt bör detta göras samlat för att uppnå stor effekt och nå målet.¹⁵

Liddell Hart menar att historien visar att trots en motståndare varit utmattad och okoncentrerad så behövs ofta en överraskning för att till slut vinna striden. Han beskriver även den psykologiska effekten som överraskning kan ge, t.ex. när envisa motståndare som stridit fått ge vika för fiendens attack på flanken med nya starka enheter. Det har ofta visats att man kan distrahera motståndaren med list utan att riskera att hamna i en strid. Just list och slughet i alla dess former kan inte läsas i manualer eller skrifter, men kan däremot hittas i tidigare krigshistoria, framförallt i irreguljära krig.¹⁶

Liddell Hart förklarar att tur aldrig kan skiljas från krig, eftersom krig är en del av livet. Därför kan det oväntade inte garantera framgång, men det garanterar den bästa chansen. Framgångar vanns av skickliga härförare, som kunde vara förbluffande listiga eller av att motståndarna hade varit blint dumma.¹⁷

Avslutningsvis tar Liddell Hart upp vikten av vilseledning och hur principen är djupt rotad i våra traditioner. Trots att principen inte finns i några manualer eller övas så är det känt att man kan vilseleda fienden med en tillbakaryckning för att i ett senare skede slå med ett avgörande anfall. Han förklarar att under första världskriget så var den brittiska armén känd för sin vilseledning. Just vilseledning har visat sig vara en avgörande faktor under det första världskriget när den har använts för

---

14 Liddell Hart, Basil Henry, *Thoughts On War*, sid.180-181

15 Ibid., sid. 202

16 Ibid., sid. 202-203

17 Ibid., sid. 204

att uppnå seger. Liddell framställer vilseledning som en princip som blivit viktigare och mer betydelsefull i de modernare krigen.¹⁸

Diskussion

Slå motståndaren vid oväntad tid, håll, styrka

Enligt Liddell Hart så är grunden att slå fienden så att detta sker vid en oväntad tid för att överraskningen skall få full effekt. Det innebär alltså för att förenkla han tes att fienden inte skall förvänta sig något anfall, vilket betyder att det bör finnas någon sorts underrättelse eller informationen som kan tyda på att fienden inte är mobiliserad. Detta leder till frågan varför han inte tar upp detta i samband med överraskning, dvs. att det kan behövas underrättelser för att lyckas med hans mål att slå motståndaren vid en oväntad tid. Den frågan kommer senare behandlas i uppsatsens sammanfattning och diskussion.

Liddell framhåller även att man bör slå motståndaren från ett oväntat håll vilket belyses i texten ovan. Att välja den vägen som fienden tror är den minst lämpliga för ett anfall. I ett luftperspektiv är det lättare att röra sig eftersom luften är ett fritt spektrum. Men utifrån motståndarens val av t.ex. luftvärn för att bekämpa flygplan som motståndaren tror är den troligaste anfallsriktningen, så kan ens egna val påverkas om vilket håll som kan betraktas som oväntat eller mindre troligt. Här finns ett stort spelrum.

Även oväntad styrka tas upp för att beskriva att om motståndaren inte har vetskapen om vilken storlek på styrkan som anfaller så är det svårt att förbereda sig. Stora styrkor kan vara optimalt att anfalla med men i vissa fall kan även småskaliga styrkor bringa seger.

Den psykologiska effekten

Kriget kan vinnas om motståndaren överraskas med nya starka enheter i flankerna, som motståndaren inte förutsett. Detta kan mala ner en fiende och hans engagemang för att strida om nya enheter sätts in från ett oväntat håll med en oväntad styrka. Att överraska motståndaren med list medför att få den psykologiska fördelen i striden, den psykologiska effekten lamslår fienden.

Vilseledning

Även Liddell Hart förklarar vilseledning som en viktig faktor i en lyckad överraskning. Han menar att vilseledning är en gammal princip som är djupt rotad i våra traditioner att strida. Han beskriver vilseledning mer taktiskt vilket innebär hur användandet av styrkorna kan användas för att uppnå vilseledning. Jämfört med tidigare teoretiker i uppsatsen som beskriver planeringen och vilseledningen av ett anfall på det strategiska planet, så förklarar Liddell Hart sina teorier på ett mer taktiskt plan. Detta möjliggör att se senare forskning ur flera perspektiv i syfte att hitta indikatorer på överraskning.

---

18 Ibid., sid. 205

Sammanfattning

Liddell Hart har riktat sina tankar mot att överraska motståndaren med list, vilseledning och av de få den psykologiska effekten för att i ett senare skede vinna striden. Han tar upp den moderna synen på kriget och analyserar vilka framgångsfaktorer som då sågs som vinnande.

Även idag så används dessa principer dagligen i strider vilket bevisar att principerna är tidlösa. Det är också tydligt att *Svensk doktrin för luftoperationer* innehåller dessa principer idag.¹⁹

3.2 Indikatorsanalys

Jag kommer nu att genomföra en indikatorsanalys på vilka faktorer som i vald litteratur skall ses som indikatorer i en överraskning. Dessa indikatorer har jag själv tolkat utifrån valda teorier, vad som ansetts i litteraturer innefatta en överraskning och vad som behövs för att en överraskning skall kunna genomföras. Principen överraskning innehåller fler indikatorer men jag har valt att avgränsa indikatorerna till dessa för att de är de mest återkommande i de texter som jag har avhandlat samt att kunna mer ingående analysera dessa utifrån empirin.

---

19 Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer* (DLuftO). (Stockholm: Försvarsmakten, 2005) sid. 82

<p>Vilseledning²⁰²¹</p> <p>Principen vilseledning har nu behandlats i tidigare text vilket av litteraturen som en återkommande indikator på överraskning. Den kan användas både i planeringsfasen för att hindra motståndaren att tillförskaffa sig rätt informationen om möjligt anfall men också i genomförande fasen med att genomföra en tillbakaryckning för att lura fienden med ett sista anfall för att överrumpla fienden alternativt anfalla med stark enhet i sidan av motståndarna för att överraska dem mentalt och psykologiskt.</p>	<p>Sekretess²²²³</p> <p>För att överraskning skall kunna uppnås så måste det hållas hemligt för motståndaren. Därför är sekretess en viktig del i överraskningsmomentet. Att så få personer som möjligt tar del av den faktiska planen innebär en mindre felkälla till att känslig information läcker ut. Denna indikator är som viktigast innan ett anfall skall genomföras och kan användas tillsammans med vilseledning för att lura motståndaren.</p>
<p>Slå oväntat²⁴²⁵</p> <p>Slå oväntat mot fienden utan hans vetskap är i genomförande fasen är att uppnå målet med principen. Om de två tidigare indikatorerna lyckats med att hemlighålla planen för överraskning så är att slå oväntat mot en oväntad plats samt i en oväntad tid en optimal överraskning. Indikatoren kan sammanfattas att i tid och rum slå motståndaren där han ej är förberedd på detta.</p>	<p>Psykologiska effekten²⁶</p> <p>Om de tre tidigare indikatorerna lyckas uppfyllas så kan den psykologiska effekten uppnås vilket kan öka chansen att vinna striden. Den är viktig för att segra i en strid där motståndarna kan vara fler än ens egna styrkor men med det psykologiska övertaget ändå kan vinna.</p>

20 Liddell Hart, Basil Henry, *Thoughts On War*, sid. 205

21 Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, sid. 77

22 Liddell Hart, Basil Henry, *Thoughts On War*, sid. 202-203

23 Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, sid. 77

24 Liddell Hart, Basil Henry, *Thoughts On War*, sid 202

25 Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, sid. 77

26 Liddell Hart, Basil Henry, *Thoughts On War*, sid. 202-203

4. Empiri & resultat

4.2. Empiri

I detta avsnitt kommer jag att behandla de två anfällen, Pearl Harbor och sexdagarskriget, och försöka sammanfatta planeringen och det inledande genomförandet för att se om de indikatorer som tagits fram kan tillämpas på dessa anfall. Strukturen på empirin kommer att inledas med hur den anfallandes sida planerade sitt anfall för att belysa om indikatorerna vilseledning, sekretess finns med och hur de olika indikatorerna utnyttjades.

Därefter beskrivs genomförandefasen från vald litteratur och med samma struktur analyseras om de två anfällen slog oväntat mot motståndaren och även i vilken mån man använde vilseledning för att lura sin motståndare.

Slutligen kommer framgångsfaktorerna att diskuteras för att se hur överraskningen gav en psykologisk effekt på fortsättningen av striden.

4.1.2 Pearl Harbor

Bakgrund

År 1905 utbröt ett krig mellan Japans och Rysslands flotta som utspelade sig på Japans hemmaplan vid Tsushima. Japan vann kriget stort och skapade ett nytt sätt att vinna med kombinerade sjö- och landoperationer. Det japanska imperiet fortsatte att expandera. Japan tillverkade fler fartyg, bland annat nya stora hangarfartyg som kunde transportera flygplan och där flygplanen kunde starta och landa på. Detta blev en ny form av krigföring vilket möjliggjorde att kriget kunde genomföras långt bort från det egna territoriet.²⁷ Trots detta så hade Japan enligt deras egen militära doktrin en defensiv inriktning men den började svänga. I januari 1941 började Japan se de stora fördelarna med flyg tillsammans med flottan vilket gjorde att de började satsa stort på den anfallsmöjligheten. Under samma tid genomförde Japan en säkerhetspakt tillsammans med Tyskland och Italien vilket försämrade relationen mellan USA och Japan. Pakten möjliggjorde att Japan kunde avancera i sydöstra Asien vilket inte uppskattades från USA. Japan kom även över brittiska dokument där det stod tydligt att briter inte skulle eller ville delta i någon konflikt mot Japan. Detta ökade japanernas självförtroende för att få herravälde i Stilla Havet.²⁸

---

27 Marston, Daniel, *The Pacific War from Pearl Harbor to Hiroshima*, (Osprey Publishing Ltd, 2010) sid. 31-32

28 Ibid., sid. 33-34

Dokumentet gav japanerna drivkraft eftersom de visste att britterna inte skulle delta i något krig. Därefter var den enda stormakten som stod i vägen för Japan USA som hade starka positioner på Filippinerna men även Pearl Harbor. Britterna höll dessutom sjöfästningen Singapore, vilket USA trodde skulle hålla mot Japan.²⁹

Redan i januari 1941 hade chefen för den japanska flottan, Amiral Yamamoto, uttalat sig om att Japan inte skulle klara ett långvarigt krig, utan att man var tvungen att föra ett kortvarigt krig. Detta gjorde att man var tvungen att slå hårt och stort från början så att man därigenom kunde få motståndaren ur balans. Hoppet var att snabbt slå USA ut ur kriget.³⁰

Planering

Japan planerade tidigt för ett herravälde i Stilla havet och målet var nu att slå ut amerikanarnas Stillahavsflotta på Pearl Harbor.³¹ Eftersom deras tidigare taktik varit defensiv innebar det vissa komplikationer eftersom detta innebar en offensiv attack på motståndarens hemmaplan. Redan i januari 1941 började det planeras för en attack men ingen förutom några få högt uppsatta visste vilket målet var. Detta möjliggjorde att planen kunde begränsas till några få insatta, som var trogna och såg till att informationen inte spreds.³²

Flygvapnet hade fått en signifikant roll i denna attack vilket gjorde att även högt uppsatta chefer från flygvapnet var med i planeringen. Här vill jag ge den japanska synen utifrån litteraturen. Utifrån deras syn på attacken kan en sammanfattning ges om de ville att operationen skulle gå till:

1. Attacken måste överraska motståndaren totalt.
2. Huvudmålen i attacken är de amerikanska hangarfartygen.
3. Sekundära mål skall vara flygplan stationerade på marken på Oahu.
4. Alla egna hangarfartyg skall medverka i operationen.
5. Attacken skall innehålla all typ av bombningar – dyk, torpeder och hög flygande.
6. Jaktplanen skall ha en aktiv roll i attacken.
7. Attacken bör ske vid gryningen i ljus.
8. Tankning måste kunna ske på havet.
9. All planering måste ske med hög sekretess.³³

Det var höga målsättningar med stora risker. För att t.ex. klara av att tanka på havet måste hangarfartygen ligga så nära att flygplanen kunde genomföra sina uppdrag för att senare flyga tillbaks och tanka om igen. Japanerna var också tvungna att medföra egna oljefartyg för att tanka sina egna fartyg under den långa resan från Japan till Hawaii, Pearl Harbor.³⁴ Japanerna genomförde nu övningar

---

29 Marston, Daniel, *The Pacific War from Pearl Harbor to Hiroshima*, sid. 34

30 Eddy, Bauer; svensk red; Torgny Hallberg; svensk övers.: Lars Orup, *Pearl Harbor* (England: Norwich, Jarrold Printing, 1983) sid. 7

31 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 196

32 Marston, Daniel, *The Pacific War from Pearl Harbor to Hiroshima*, sid. 34

33 Ibid., sid. 34

34 Ibid., sid. 35

som skulle föreställa en attack på Pearl Harbor med gott resultat. Detta medförde att japanerna ökade sitt självförtroende ytterligare. Men fortfarande så gavs ingen relevant fakta av planeringen ut till några än de som var kärnan i anfallet, vilket var de högre cheferna. Detta för att fortsatt hindra att information om ett anfall skulle sprida sig till amerikanarna.³⁵

Amerikanarna visste att ett anfall var överhängande men deras underrättelser tydde på att ett anfall mer var troligt mot Filippinerna eller Sydostasien. Därför blev anfallet mot Pearl Harbor en total överraskning för amerikanarna.³⁶

Genomförande

Tanken var att Japan innan anfallet skulle ha lämnat in en krigsförklaring till amerikanarna men amerikanarna lyckades inte kryptera informationen i tid vilket innebar att 50 minuter in i operationen blev detta offentligt för amerikanarna som tog denna attack som illdåd.³⁷

Den 7 december inleddes anfallet med att 183 flygplan startade från hangarfartygen och flög mot Pearl Harbor. Klockan var då 6 på morgonen och samtidigt så anföll Japan med miniubåtar hamnen i Pearl Harbor. Dessa ubåtar blev nerskjutna och sänkta eftersom deras periskop varit synliga men den informationen kom aldrig fram till resten av dem som arbetade på Pearl Harbor vilket innebar att när första vågen av flygplan flög över marinbasen överraskades amerikanarna fullständigt.

Nästa anfall bestod av 170 flygplan som fortsatte att bomba de fartyg som låg vid hamnen och de flygplan som stod baserade på flygplatsen vid Pearl Harbor.³⁸

Det som japanerna inte hade räknat med var att de tre hangarfartyg som hade hög prioritet i attacken var ute till sjöss. De blev därefter inte påverkade av anfallet. Till detta kom att den tänkta tredje vågen av flygplan stoppades av Japan. Denna skulle slå mot bränsle och varvförråd vilket visade sig vara ett allvarligt misstag. Hade den vågen genomförts så kunde marinbasen inte utnyttjas på lång tid och amerikanerna hade fått använda andra baser på den amerikanska västkusten. Det var en svaghet i anfallet. Trots detta så var anfallet lyckat och japanerna lyckades förstöra eller skada 288 flygplan och likaså arton fartyg som låg i hamnen.³⁹

Framgångsfaktorer

Det som spelade störst roll i detta anfall var japanernas förmåga att hålla operationen hemlig för amerikanarna vilket överraskade dem fullständigt. Som tidigare nämnts så hade amerikanarna underrättelser om att det kunde ske ett anfall mot Pearl Harbor, men detta togs inte på allvar eftersom man hade fått rapporter att Japan istället inriktat sig på Filippinerna eller Sydostasien. Detta vilseledde amerikanarna och även att Japans krigsförklaring, som skulle ha tillkännagjorts innan anfallet börjat,

---

35 Marston, Daniel, *The Pacific War from Pearl Harbor to Hiroshima*, sid. 38

36 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 196

37 Marston, Daniel, *The Pacific War from Pearl Harbor to Hiroshima*, sid. 40

38 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 196-197

³⁹ Ibid., sid. 197

inte blev offentlig förrän anfallet hade börjat.⁴⁰ Det var ytterligare till Japans fördel vilket inte var planerat, det var slumpen som gjorde detta.

Japans inriktning att använda sina hangarfartyg gav dem en stor fördel då de kunde slå med stor kraft i luften mot en marinbas. Detta gjorde stor skada och fick en stor militär effekt. Eftersom amerikanerna inte hade förväntat sig att en attack var överhängande slog japanerna från ett oväntat håll vid en oväntad tid, vilket överraskade motståndaren ytterligare. Enligt Japan var attacken en stor militär triumf som senare möjliggjorde att man kunde invadera Singapore, Filippinerna och det Nederländska Ostindien utan något större motstånd.⁴¹

4.1.1 Sexdagarskriget

Bakgrund

”Krig börjar sällan plötsligt, lika litet som en gryta plötsligt börjar kokar över.”⁴² Så inleds det kapitel som beskriver upptrappningen till att sexdagarskriget som skildrar Israels konflikt mot Egypten, Syrien, Jordanien och Saudi Arabien.

I Mellanöstern har det otaliga gånger varit krig som påverkat hur området ser ut idag. Redan under antiken krigade olika parter för att få tillgång till herravälde i Mellanöstern.⁴³ Eftersom en viktig kanal finns i området som förbinder Medelhavet till röda havet, Suezkanalen, och en förbindelse mellan Europa, Asien och Afrika så är området väldigt viktigt för den som äger marken. På senare tid så har området blivit väldigt viktigt på grund av oljan och Suezkanalen.⁴⁴ Av all olja som tas i världen kommer 60 % från området och Suezkanalen bär fram många av de stora transporter som skeppas mellan Asien till övriga världen.⁴⁵ Under 1966, alltså ett år innan kriget bröt ut, genomfördes allt fler kränkningar och våldsdåd mot Israel som svarade mot dessa militärt, vilket trappade upp konflikten ännu mer.⁴⁶

Planering

När spänningen ökade i Mellanöstern och de arabiska stridskrafterna samlades mot Israel så valde Israel att agera först. Detta skulle ske genom ett förebyggande anfall som först skulle slå mot Egypten och deras flygvapen som sågs som väldigt farligt. Därefter hoppades Israel på att få initiativet så att de

---

⁴⁰ Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 196

⁴¹ Marston, Daniel, *The Pacific War from Pearl Harbor to Hiroshima*, sid. 42

⁴² Donovan, Robert. J, [översättning: Nils K. Palmstierna] *Sex dagar i juni*, (Wennerberg, 1967) sid. 49

⁴³ Ibid., sid. 15

⁴⁴ Ibid., sid. 15

⁴⁵ Ibid., sid. 16

⁴⁶ Ibid., sid. 50

andra motståndarna inte fick möjligheten att samordna sina styrkor för ett synkroniserat anfall mot Israel.⁴⁷

Hotet som sågs allvarligt innebar att Israel valde att mobilisera sina styrkor, vilket var klart den 20 maj 1967. På pappret var araberna överlägsna i antal stridsvagnar och flyg men trots det så hade israelerna ett kvalitativt övertag och dessutom en centraliserad ledning.⁴⁸ Egypten var också ett stort hot på grund av sina raketer som kunde göra stor skada.⁴⁹ Egypten hade 100 bombplan av typerna Tu-16, Il-28 och ungefär 350 jaktplan, av typen MiG-19 och MiG-21. Syrien hade 120 och Jordanien 40 stridsflygplan, tillsammans 610 flygplan. Israel disponerade 350 flygplan varav 200 jakt- och attackplan som Mirage III, Vautour och Mystère. Operationsplanen som Israel ville genomföra innebar att de skulle inleda genom att anfälla Egyptens flygstridskrafter samt deras flygbaser för att minimera risken för att själva bli attackerade.⁵⁰

Israel hade två sätt att vilseleda Egypten genom sitt uppträdande med flygstridskrafterna. Israel hade ofta genomfört övningsflygningar under en lång period tidigt på morgonen som flög mot den egyptiska gränsen för att se hur lång tid det tog för Egypten att starta sin jakt för att möta Israels flyg. Israel hade dessutom under en lång tid spanat med eget spaningsflyg på Egyptiskt territorium vilket egypterna hade uppmärksammat. Eftersom detta blev en rutin från Israel så togs dessa flygningar inte på så stort allvar. Det som också testades var de egyptiska piloternas responstid för att komma upp i luften för att möta det israeliska flyget. Denna tog ofta lång tid. Under dessa flygningar använde också de israeliska piloterna en svart box för att se om de fick några impulser från de egyptiska radarna som stod uppställda. Piloterna kunde då konstatera att det fanns luckor i radartäckningen som kunde utnyttjas i ett möjligt anfall för att kunna överraska Egypten.⁵¹

Genomförande

Den 5 juni 1967 klockan 08.45 startade det israeliska attackflyget precis som vanligt men denna gång var det ingen övningsflygning.⁵² Israel hade räknat ut att vid den tiden hade det egyptiska jaktflyget gått ner för tankning och att de högre officerarna var på väg till arbetet, vilket skulle lamslå motståndaren både taktiskt och strategiskt. De israeliska flygplanen flög in på låg höjd från norr och från väster, alltså från oväntade riktningar förbi egyptisk radar. För att uppnå överraskningsprincipen, vilket israelerna hade sett som en framgångsfaktor i anfallet, så flög man nära vattenytan ut över Medelhavet. Detta skedde för att undvika radarupptäckt och så att man senare kunde anfälla egypterna

---

47 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, (Page One Publishing AB, 1998) sid. 200

48 Ibid., sid. 200

49 Donovan, Robert. J, [översättning: Nils K. Palmstierna] *Sex dagar i juni*, sid. 52

50 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 200-201

51 Donovan, Robert. J, [översättning: Nils K. Palmstierna] *Sex dagar i juni*, sid.105-106

52 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 201

i ryggen.⁵³ Enligt senare uppgifter var radarstationerna inte ens i bruk. Det finns uppgifter som säger att de inte hade kopplats upp och även uppgifter som säger att radarna var obrukbara., alltså en klar svaghet.⁵⁴

Det första målet som skulle anfallas var de sex flygbaser som låg närmast Israel . De ansågs vara det största hotet. När de var utslagna så var det största hotet borta och man kunde fokusera på andra prioriterade mål.⁵⁵ Det stora anfallet varade i 80 minuter med förödande effekt. Under den tiden slog Israel ut 300 av Egyptens flygplan, vilket var ungefär två tredjedelar av hela deras flygvapen. Israel lyckades därmed utnyttja sina flygstridskrafter på ett sådan sett att Egypten aldrig fick chans att svara på anfallet. Endast nio egna flygplan blev nerskjutna vilket kan ses som en stor framgång för Israel.⁵⁶

Framgångsfaktorer

Utifrån sammanfattningen av sexdagarskriget som beskrivits ovan så finns de några faktorer som bidrog till att Israel lyckades så bra som de gjorde.

Inledningsvis var planeringen av flygoperationen väldigt kunnigt gjord, vilket banade vägen för genomförandet och framgången. Detta vilade på den höga sekretessen om operationen och en väl fungerande underrättelsetjänst. Egyptierna fick inte reda på att ett anfall var planerat och förestående och det gjorde att de blev väldigt överraskade.

I planeringen så genomförde Israel flygövningar, vilka alltid var likadana och tycktes vara ren rutin. Det bidrog till att egyptierna inte tog dessa flygningar på allvar efter att de hade pågått en längre period. Detta är ett klassiskt sätt att bedriva vilseledning på. Det ledde till att när Israel attackerade Egypten så fanns det inget fientligt jaktflyg uppe för att möta israelerna.

Nästa framgångsfaktor var att Israel slog från ett oväntat håll, vilket överraskade egyptierna när israelerna flög ut över Medelhavet och anföll dem i ryggen. Detta medförde ett stort nederlag för egyptierna som inte hade trott att den riktningen var så sårbar och möjlig att använda.

Detta ledde fram till den stora psykologiska effekten som överraskningsmomentet och den militära effekten innebar för Egypten. Nära två tredjedelar av deras flygvapen blev uträderat av Israeliskt flyg. Detta var stora framgångar som ledde fram till att Israel fick luftherravälde och senare kunde vinna kriget.⁵⁷

4.2 Resultat

Inledningsvis kommer jag att koppla ihop min indikatoranalys mot sexdagarskriget och Pearl Harbor för att urskilja om indikatorerna som är valda kan tillämpas i anfallen. Varje indikator kommer att

---

53 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 201

54 Donovan, Robert. J, [översättning: Nils K. Palmstierna] *Sex dagar i juni*, sid. 106

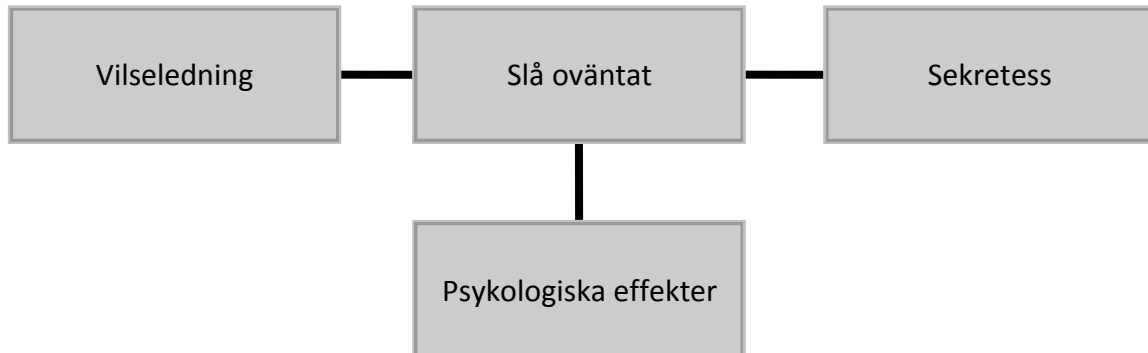
55 Ibid., sid. 106

56 Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, sid. 201

57 Ibid., sid. 201

appliceras på båda anfallen som jag kommer att redovisa. Därefter kommer jag att jämföra anfallen för att se skillnader och likheter.

Indikatoranalysen är baserad på den teori som jag valt att fördjupa mig i och de fyra indikatorer som jag tolkat att författarna till litteraturen anser är kärnan för att uppnå en överraskning. Som jag skrivit tidigare så finns det fler indikatorer som kan behövas för att en överraskning kan uppnås men de som är utvalda är de mest återkommande i deras teorier. För att åskådliggöra mina indikatorer har jag valt att producera en modell där slå oväntat ses som kärnan i överraskning tillsammans med vilseledning och sekretess som kan vid ett lyckat anfall leda till den psykologiska effekten.

4.2.1 Sekretess

Pearl Harbor

Under planeringen till anfallet mot Pearl Harbor så visste de japanska cheferna att de var tvungna till en väldigt hög sekretess för att slå mot sin motståndare, USA, som redan då var en av de största militära staterna, med en stor underrättelsetjänst. Detta skulle bli svårt. Den flygtaktiska chefen i Japan poängterade att en av de viktigaste delarna under operationen var att den skulle genomföras med hög sekretess. Det var ett måste att hålla operationen helt tyst från sin motståndare, vilket Japan lyckades med. Amerikanerna fick underrättelser att en operation något tidigare var möjlig från Japan men den uteblev, vilket förvillade amerikanerna och fick dem att tro att Japan istället inriktat sig på andra anfallsmål. Japan hade en mycket hög sekretess både under planeringen samt under transporten till Hawaii, vilket genomfördes helt radiotyst. Detta gjorde att Pearl Harbor blev en fullständig överraskning den 7 december 1941. Eftersom att krigsförklaringen inte heller blev offentlig innan anfallet blev därför sekretessen fullständig tills anfallet var i aktion. Att genomföra en operation av detta slag och lyckas hålla den sekretessen helt är något som idag fortfarande är väldigt sällsynt. Detta kan jämföras med attacken mot World Trade Center 11 september 2001 där amerikanerna blev helt överraskade, då al-Qaida lyckats att hålla den mycket överraskande operationen hemlig.⁵⁸

Sexdagarskriget

---

58 Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, sid. 134

För att anfallet skulle få den effekten som planerades så var sekretessen väldigt viktig. Under planeringen till anfallet Israel skulle genomföra mot Egypten så försökte Israel att hålla den så hemlig som möjligt. Eftersom Egypten ligger precis intill Israel fann en överhängande risk för att spioner eller mutor skulle kunna förstöra planeringen om anfallet. Detta innebar för israelerna att de skulle försöka använda vilseledning tillsammans med en hög sekretess, vilket Israel såg som avgörande för att lyckas. De visste också om att operationen skulle bli känd innan den hade genomförts så kunde deras motståndare mobilisera och förbereda sig inför ett möjligt anfall. Det skulle leda till att överraskningsmomentet uteblev och de skulle troligtvis bli svårt att slå sin motståndare. Israel började tidigt arbeta med att ta in underrättelser från Egypten, hur deras flygvapen användes, vilken tid de tog för att flyga upp och möta de israeliska flygplanen m.m. Allt detta för att operationen skulle gå så smärtfritt som möjligt för Israel. Sammanfattningsvis så stod det mycket på spel för Israel och på deras inledande operation mot huvudrivaren Egypten. Om operationen skulle fungera så skulle Egypten bli överraskade och Israel skulle få möjligheten att utnyttja det i ett senare skede.

Jämförelse mellan anfallen

Båda staterna utförde sina anfall med hög sekretess där planeringen kunde hållas hemlig till operationen genomfördes. Skillnaden är att Israel var tvungna att överraska sina motståndare som var ett grannland medan Japan utförde sitt anfall långt från sitt hemland. Att genomföra en operation med ett land med en fullt utvecklat infrastruktur samt ett militärförsvar med radarstationer och luftvärn blir svårare att öva och att planera, eftersom de båda länderna hade underrättelser på varandra. Däremot kunde Japan genomföra övningar och planering på distans utan att behöva utföra dessa under en väldigt sekretess. Detta underlättade för Japan. Däremot hade Japan en utmaning under deras transporter mot Pearl Harbor där man var tvungna att ha radiotystnad. Detta medförde att all planering var tvungen att genomföras innan avfärd och sedan var man låst att hålla de planerna fram till anfallet. Sammanfattningsvis är sekretess en av de viktigaste faktorerna i en överraskning. Får fienden indikationer på ett möjligt anfall uteblir principen överraskning vilket gör att anfallet kan få förödande konsekvenser för den anfallande parten.

4.2.2 Vilseledning

Pearl Harbor

Vid Pearl Harbor anfallet så användes denna princip också ganska tydligt. Amerikanerna hade fått indikationer på att ett anfall låg i luften under sommaren 1941 men eftersom Japan aldrig genomförde någon attack förutsatte de att Japan hade inriktat sig på att slå mot Sydostasien istället. Detta utnyttjade Japan vid attacken vid Pearl Harbor. Japanerna förstod att amerikanerna inte längre trodde att ett hot var överhängande på Pearl Harbor och det innebar att säkerheten inte var lika god. Att vilseleda ett land som Amerika som under den tiden hade väldigt stora och utbredda militära styrkor

var nästan omöjligt. Detta medförde att det var väldigt viktigt att operationen var väl planerad. Underrättelsetjänsten hade under en längre tid haft god kontroll på de japanska arméerna men under denna period så lyckade Japan att vilseleda amerikanerna på grund av den höga sekretessen. Under anfallet lyckades den japanska flottan att ta sig in mot Pearl Harbor men utan någon större framgång, men det vilseledde amerikanerna när det japanska flygvapnet senare flög in över marinbasen och lyckade slå ut många av sina prioriterade mål. Operationen var väldigt välplanerad och många av Japans mål med operationen uppnåddes. Att den officiella krigsförklaring som skulle ha lämnats in före deras anfall blev försenad, medförde också att amerikanerna inte fick någon förvarning utan blev fullständigt överraskade.

Sexdagarskriget

Inledningsvis var det Egypten som var tänkt som den första anfallaren i kriget. Man hade mobiliserat för ett anfall tillsammans med de andra länderna runt om Israel. Men Israel insåg vad som kunde hända och tog istället initiativet och lyckades genom vilseledning lura sina motståndare med att slå direkt mot Egyptens flygvapen och faktiskt vinna. Inför sexdagarskriget använde israelerna denna princip genom att genomföra övningar där man startade sina jaktflygplan mot Egyptens gräns under en längre tid för att åstadkomma en normalbild för Egypten. Det ledde till att egypterna efter en tid inte längre reagerade på deras uppträdande, vilket medförde att de inte hann reagera när det faktiska anfallet kom. Detta är ett klassiskt sätt att lura fienden på, att ständigt genomföra flygningar nära fiendens territorium för att få dem att se det som en normalbild. När sedan ett anfall kommer blir motståndaren överraskad och hinner inte reagera. Resultatet blir ofta förödande. När Israel valde att starta sina jaktflygplan mot Egypten så flög delar av det israeliska flygvapnet ut över Medelhavet under Egyptens radar, vilket vilseledde egypterna ytterligare. Det var den lågflygande enheten som kunde genomföra mest skada och som även var mest överraskande. Israels plan att inleda anfallet med en vilseledning var väldigt lyckad med facit i hand. Eftersom man lyckades lamslå sin fiende så tidigt i kriget möjliggjorde det också att resten av operationen kunde fortsätta i samma tempo.

Jämförelse mellan anfällen

Både Japan och Israel använde vilseledning i deras anfall vilket resulterade i en lyckad operation. Japan använde vilseledning både strategiskt och taktiskt i deras anfall. Strategiskt när krigsförklaringen inte blev offentlig för amerikanerna förrän anfallet redan var igång. Detta var mer tur från Japans sida än skicklighet. Japan använde även sin flotta och tillsammans med sitt flygvapen för att åstadkomma vilseledning. Israel genomförde mer taktiskt vilseledning med flygövningar som skulle få Egypten att skapa en normalbild, för att sedan använda den normalbilden vid anfallet. Båda staterna lyckade med sin vilseledning och det medförde en stor möjlighet för att lyckas i ett senare skede. Överraskningen lyckades väl men skillnaden mellan de båda operationerna var även stor, det

bör understrykas. Japan anföll med sin flotta och fartygsbaserat flyg långt från sina hemmabaser medan Israel kunde genomföra sitt anfall direkt från sina hemmabaser med korta inflygningstider.

4.2.3 Slå oväntat

Pearl Harbor

Anfallet mot Pearl Harbor kom väldigt oväntat för amerikanerna. Framförallt för att amerikanerna fått indikationer på att ett anfall tidigare samma år och därför, när tiden hade gått, hade trott att hotet inte längre varit aktuellt. Japan valde att utnyttja sina hangarfartyg som en grund i anfallet mot Pearl Harbor. Därför kunde de slå från ett oväntat håll då japanerna kunde utgå ifrån en plats en bit ifrån marinbasen och sedan välja den väg som skulle skapa mest förvirring hos den amerikanska militären. Japan valde även en oväntad tid att slå till på. När amerikanerna inte längre såg ett militärt hot från Japan, just då slog man till med stor militär effekt och skapade mycket förstörelse. Man slog även med en oväntad styrka eftersom amerikanerna inte alls visste att anfallet skulle ske. I det läget var det svårt att se en möjlig fiende vilket Japan utnyttjade. Sammanfattningsvis så använde Japan ett sätt att anfalla som verkligen överraskade Pearl Harbor med att slå ifrån en oväntad riktning i stor skala. De slog även till vid en oväntad tidpunkt eftersom amerikanerna inte såg Japan som ett hot vid den tiden. De slog även med en stor och oväntad styrka vilket överraskade USA:s militär fullständigt.

Sexdagarskriget

När Israel genomförde sin planering så var en av deras viktigaste delar i genomförandet att de kunde flyga in under egyptisk radartäckning. Detta för att Israel visste att deras luftvärn inte var särskilt stort och effektivt i den norra delen av Egypten. När operationen väl påbörjades så valde Israel att flyga med en mindre enhet rakt mot den egyptiska gränsen medan den stora enheten flög ut över Medelhavet för att vilseleda Egypten och för att överraska dem från ett oväntat håll. Israel valde också att slå i en oväntad tid mot Egypten. Den höga sekretessen gjorde att man slog hårt och överraskande mot Egypten innan de hann slå mot Israel. Det överraskade också egypterna därför de hade inte förväntat att Israel skulle attackera och inte hade trott att Israel skulle ha möjligheten att kunna anfalla. På pappret var Egypten den militärt starkare av de två staterna vilket också medförde att när Israel väl attackerade Egypten så var överraskningen total. Israels sekretess medförde att Egypten inte visste exakt hur många flygplan som kunde delta i kriget och därför hade underskattat Israel. Även detta anfall var ett skolexempel att överraska motståndaren genom att slå från ett oväntat håll genom att flyga under motståndarens radar. Israels val att anfalla vid en oväntad tid överraskade också då Egypten planerade och förväntade sig att slå först. Dessutom visste inte Egypten inte hur många flygplan som kunde delta i kriget på Israels sida. Här hade man underskattat Israel. Egypten förutsatte att man var starkast i kriget och inte behövde oroa sig. Det var ett stort misstag, som straffade sig.

Jämförelse mellan anfällen

Båda anfällen använde sig av att försöka överraska sin motståndare genom att slå från en oväntad riktning. Detta visade sig i båda fallen vara en av framgångsfaktorerna. Till detta kom en skicklig taktisk anpassning för att nå full effekt. Israels taktik att flyga under radarn var mycket effektiv medan Japans taktik bestod i en kraftsamling med hög sekretess som lyckades. Det japanska anfallet blev inte upptäckt i tid och sedan kunde man slå ut så många mål som möjligt på platsen. Japan hade precis som Israel valt att slå mot fienden där de var som svagast och vid en oväntad tidpunkt. På detta vis kunde man skapa förvirring och tidigt nå sina mål. Den militära effekten blev förödande i båda fallen.

4.2.4 Psykologiska effekten

Pearl Harbor

Under anfallet blev amerikanerna väldigt överraskade och handlingsförlamade. Detta inträffade eftersom japanerna planerat anfallet länge och sedan väl hade övat detta. När väl operationen hade startat så visste alla vad man skulle göra. Japan lyckades med transporten till Pearl Harbor, där flaskhalsen var tankning och förflyttning under hög sekretess. När väl det momentet var över så inledde man anfallet med stor överraskning och effekt, vilket var en militär triumf för Japan. Man lyckades överraska amerikanerna till fullo genom att vilseleda dem hela vägen fram till attacken. Det innefattade även strategisk vilseledning om att man hade tänkt anfalla andra delar av Asien. Pearl Harbor föreföll osannolikt som en stark militär flottbas. Japan hade hållit operationen hemlig från amerikanerna vilket var en stor bedrift. När de väl anföll slog de från en oväntad riktning och operationen blev mycket lyckad, men hade den tredje vågen som fanns med i planerna genomförts, så kunde de ha slagit ut hela marinbasen genom en operation. Så skedde inte.

Sexdagarskriget

Genom att Israel planerade och genomförde sitt anfall överraskande lyckades man uppnå den psykologiska effekten. Man lamslog fienden så totalt att fienden inte ens visste hur man skall reagera på anfallet. Avgörande var att man lyckades med att hålla operationen hemlig från Egypten. Därefter lyckade man vilseleda det egyptiska flygvapnet och slå mot en oväntad riktning, vilket gjorde att Israel fick ut en stark psykologisk effekt mot Egypten. Även att den egyptiske flygvapenchefen inte fick någon information förrän på eftermiddagen då flyganfallet var över och att hans flygvapen till stor del var utplånat medförde också stor fördel för israelerna. Med Israels goda planering och genomförande möjliggjorde att fortsättningen på kriget fick ett hastigare slut.

Jämförelse mellan anfallen

Anfallen var båda mycket lyckade. Varför de lyckades visas genom den indikatoranalys som jag producerat. När båda staterna lyckades att vilseleda sina motståndare och hålla sina operationer hemliga var överraskningen ett faktum. Den valda taktiken fungerade även väl. Båda slog motståndaren från ett håll som var oväntat, i stor skala och vid en oväntad tidpunkt. Det gav en stor militär effekt och dessa framgångsfaktorer medförde även en stor psykologisk effekt. Båda nationerna lyckade att överraska sin motståndare helt vilket lamslog fienden inledningsvis. För Israels del ledde till ett kort sexdagarskrig där de arabiska grannstaterna snabbt besegrades militärt. För Japan var det annorlunda, anfallet mot USA blev inledningen på ett långt krig där Japan efter fyra år tvingades kapitulera utan villkor. Det är exempel på hur en lyckad överraskningsattack kan leda till en snabb militär framgång, men i andra fall en bra början på ett krig.

5. Sammanfattning med diskussion

Nu kommer jag att genomföra en sammanfattning. Den har till syfte att knyta ihop uppsatsen med fyra rubriker som svarar på mina frågeställningar. Detta återspeglar uppsatsen och utvecklar mina resultat. Jag kommer inledningsvis att kort sammanfatta uppsatsen och därefter utveckla mina tankar om vad jag upplever saknas i den teorilitteratur som jag avhandlat. Jag kommer därefter att genomföra en återkoppling till militärteorin (Widén och Ångström och Liddell Hart) för att utveckla överraskning och vad teorin innebär. Därefter diskuteras svaren på min frågeställning. Till sist kommer jag att diskutera metoden att använda en indikatoranalys, vilka fördelar och nackdelar har jag upplevt med att använda indikatoranalysen.

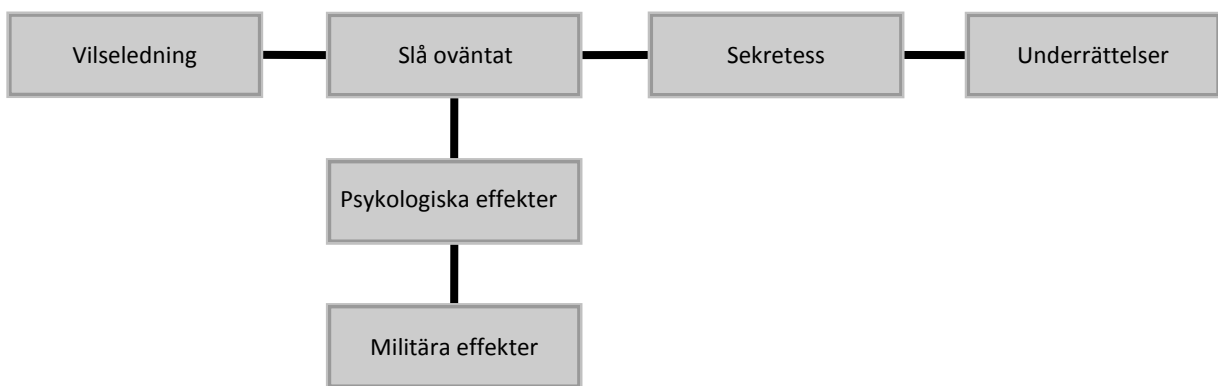
Det gick ganska enkelt att tillämpa anfallen i indikatoranalys i resultatkapitlet. Jag belyste redan i inledningen att de båda anfallen ses som typiska överraskningsanfall. Tanken med min uppsats var att utifrån litteraturen se vilka indikatorer som kännetecknar vad en överraskning bör innefatta.

Att jag fick fram indikatorn sekretess från de olika teoretikerna var inte förvånande, d v s att överraskningsmomentet måste hållas hemligt tills det att anfallet genomfördes. Om motståndaren får vetskap om anfallet innan det skett så utgår självklart det momentet. Det som är förvånansvärt är de båda anfallande länderna lyckade trots den övervakning som fanns mot dem. Det hade räckt med att någon av de anfallandes chefer hade läckt eller att deras motståndare lyckats komma över information om operationen på annat sätt. Detta hade lett till att överraskningsmomentet inte hade uppnåtts. Lyckas man även att vilseleda fienden genom att sprida falsk information så blir det väldigt svårt för motståndaren att skydda sig från ett anfall. Vid ett överraskande anfall så förespråkar militärteoretikerna att man skall slå oväntat. Om fienden inte vet att ett anfall är kommande och man

har vilselett motståndaren och slår mot fienden där denne minst anar det, då kan motståndaren bli väldigt överraskad. Just detta moment, en lyckad överraskning, har jag försökt att visa i denna uppsats med de två typiska anfallen.

5.1 Vad saknas för delar i den valda militärteorin för att uppnå överraskning?

I modellen nedan har jag utgått ifrån min tidigare modell av de indikatorer som jag tolkat från den valda litteraturen. Men jag har valt att utveckla modell med de två delar som jag upplever saknas för att uppnå en lyckad överraskning. Dessa två delar, underrättelser och militära effekter, har jag belyst i texten vilket användes i de båda anfallen men återfinns inte konkret i min teorilitteratur. Jag kommer nu att utveckla dessa nedan.

Underrättelser

Goda underrättelser är helt centralt för att kunna lyckas med ett överraskningsanfall. För att kunna överraska en fiende måste du veta hur du ska överraska den. För att visa detta skall jag placera in underrättelser i anfallet mot Pearl Harbor.

Som tidigare visat i resultatet så är Pearl Harbor enligt min indikatoranalys ett överraskningsanfall. Men de prioriterade målen som stod på Japans lista var de amerikanska hangarfartygen, som just den dagen inte var i hamnen. Här missade japanerna och på lång sikt var det ett stort nederlag för Japan, men om underrättelsen hade varit uppdaterad hade detta kunnat förhindras.

Underrättelsetjänsten har till uppdrag att inhämta fakta från andra nationer och vilseleda andra länder om det egna landet. Jag upplever att detta inte belystes i den teori som jag valt, vilket inte gör teorin helt fullständig. För att genomföra en stor operation måste information om fienden finnas i planeringen så att detta kan ta till hänsyn för hur genomförandet skall läggas upp och hur man skall gå till väga. Att denna viktiga framgångsfaktor inte tas upp i litteraturen tycker jag är egendomligt. Det är vitalt för att lyckas med en överraskning anser jag.

Militära effekter

Även den militära effekten saknas i teorilitteraturen. Målet med en operation måste vara att försöka slå fienden så hårt att han inte kan reagera och slå tillbaka. I Pearl Harbor var den militära effekten att slå

amerikanerna så hårt att de var tvungna att använda sig av andra marinbaser, vilket skulle leda till herravälde i Stilla Havet för Japan. Efter att kvalitativt läst teorilitteraturen upplever jag att denna indikation saknas. Alltså att den militära effekten borde vara målet och därför stå i centrum när en överraskning genomförs. Jag har tidigare nuddat vid den militära effekten genom den psykologiska effekten där målet är att chocka och lamslå fienden. Men att inte det skrivs tydligare i teorilitteraturen är märkligt. Dessa två indikatorer tycker jag är lika viktiga som de som återfinns i min indikatoranalys, men dessa upplever jag saknas i den valda litteraturen.

5.2 Återkoppling till Widén och Ångström samt Liddell Hart.

Teoretikern Liddell Hart tar upp i sin bok *"Thoughts on war"* att tur är en bidragande faktor i ett krig. Även under dessa två anfall kan jag se detta ur både positiv och en negativ bemärkelse. Under sexdagarskriget flög Israel med sina flyg under Egyptens radar som i efterhand visats sig vara avstängda. Detta kan ha varit underrättelser som Israel tagit till vara på eller så var det just i det sammanhanget bara tur. I anfallet mot Pearl Harbor så fanns turen på amerikanarnas sida då deras hangarfartyg var ute till havs och inte blev påverkade av Japans anfall. Jag kan därför inte se tur som en indikator att använda vid ett överraskningsmoment utan mer slumpen som kan bidra mer eller mindre till en lyckad operation. Att förhindra att turen finns på motståndarens sida är svårt att förhindra, men genom underrättelser kan man balansera läget. Det är den faktorn som jag själv saknar i teoretikernas litteratur.

Jag upplever efter att ha forskat om överraskning att det är ett komplext moment och att litteraturen inte kan ringa in allt vad överraskning är. Därför har jag genomfört en tolkning om vad den försöker förklara men även den tolkningen stöter på vissa hinder. Som tidigare skrivit så fattas både underrättelser och militär effekt i litteraturen som indikatorer i överraskning, vilket stödjer mina tankar om att överraskning är mycket komplext och att det är svårt att förklara vad överraskning både militärteoretiskt och faktiskt innebär. I denna uppsats lyckas jag ringa in några indikatorer som anses viktiga. Men efter att ha studerat Marcus Hurtigs forskning om överraskning så återfinns andra indikatorer som kan anses som viktiga i andra fall för att lyckas med en överraskning. Det styrker återigen att överraskning är ett komplext fenomen som inte kan ringas in lätt utan kan uppfattas olika beroende på vems teori eller perspektiv som undersöks.

5.3 Återkoppling till frågeställningen

Vad innebär överraskning utifrån vald litteratur och vilka är de viktigaste indikatorerna som påverkar överraskning?

Jag fick i mitt teorikapitel fram att de mest återkommande indikatorerna i den valda litteraturen var:

- Sekretess
- Slå oväntat

- Vilseledning
- Psykologiska effekten

Utifrån litteraturen som jag valde så fanns det fler kännetecken som spelar in för att en överraskning kan bli lyckad. Dessa är de indikatorer som jag upplevde var kärnan i principen överraskning. Dessa indikatorer kan ses som framgångsfaktorer vilket jag också har belysts i resultatkapitlet och de kan kännetecknas som grunden för att uppnå målet, överraskning.

Kan överraskningsindikatorerna tillämpas på anfallet mot Pearl Harbor och sexdagarskriget?

I mitt resultatkapitel så tillämpar jag min indikatoranalys på de två anfällen. Båda anfällen innehöll alla fyra indikatorer mer eller mindre. Jag upplever själv att jag förmått att belysa de fyra indikatorer på de två överraskningsanfällen med ett gott resultat.

Fråga från problemformuleringen:

Kan medlen och metoderna skilja sig för att nå samma mål?

Från resultatkapitlet så framgår det att Pearl Harbor och sexdagarskriget skilde sig åt men båda uppnådde målet med en lyckad överraskning.

5.4 Indikatoranalysen som metod

Jag valde att använda mig av en indikatoranalys för att komma fram till resultatet i min forskning. Den har hjälpt mig i min forskning när teorin skulle uppdelas i indikatorer. Jag undersökte teorilitteraturen vad som kännetecknar överraskning och försökte inledningsvis sammanfatta detta i teorikapitlet. Därefter bestämde jag mig för fyra indikatorer som påverkar och behövs för att en överraskning skall uppnås. Att använda analysverktyget som hjälp möjliggjorde att mitt resultat klart kunde urskiljas från övrig empiri och tydligt arbetas fram. Den har legat till grund för hela arbetet och det gjorde lättare för mig att förstå vad överraskning innebär. Metoden gjorde också att jag kunde se vilka indikatorer som saknades och kunde därigenom försöka utveckla min egen modell för att göra den mer fullständig. Möjligheten att använda diagram för att uppnå samma resultat kan självklart användas men min bedömning var att detta var en mycket lämplig metod för denna uppsats.

6. Vidare forskning

Inledningsvis så ville jag undersöka vår svenska luftmaktsdoktrin mot de två anfällen i denna uppsats. Men tidigt insåg jag att det inte fanns tillräckligt med information för att göra detta. För vidare forskning i ämnet kan ett förslag vara att undersöka om vår egen doktrin kan tillämpas mot dessa indikatorer som lagts fram i uppsatsen och om det finns en tillräcklig beskrivning hur principen skall tillämpas av Försvarmakten. Då finns möjligheten att analysera vår doktrin mot ett överraskningsanfall för att se om principen håller för att direkt användas eller om det finns

begränsningar för användandet. Vad syftar egentligen grundprincipen överraskning i den svenska doktrinen? Om den inte är klart formulerad hur skall vi då agera?

Ett annat uppslag är att Marcus Hurtigs uppsats, som har legat till grund för min uppsats, kan jämföras med min för att se vilket samband det finns mellan våra uppsatser. Det kan ge en fördjupad bild och olika perspektiv på överraskning. Detta för att ytterligare problematisera vad överraskning innebär och försöka ringa vad begreppet innebär, teoretiskt, taktiskt, operativt och strategiskt.

Referenslista

Litteratur:

- Eddy, Bauer; svensk red; Torgny Hallberg; svensk övers.: Lars Orup, *Pearl Harbor* (England: Norwich, Jarrold Printing, 1983)
- Donovan, Robert. J, [översättning: Nils K. Palmstierna] *Sex dagar i juni*, (Wennerberg, 1967)
- Försvarmakten, *Doktrin för luftoperationer* (DLuftO). (Stockholm: Försvarmakten, 2005).
- Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, (Stockholm: Försvarmakten, 2004)
- Marston, Daniel, *The Pacific War from Pearl Harbor to Hiroshima*, (Osprey Publishing Ltd, 2010)
- Smedberg, Marco, *Om luftkriget - Från luftballonger till systemflygplan*, (Page One Publishing AB, 1998)
- Liddell Hart, Basil Henry, *Thoughts On War*. London: (Faber and Faber, 1943)
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Norstedts juridik, 2007 (Vällingby: Elander Gotab)

Uppsatser från Försvarshögskolan (FHS) på internet:

Överraskning - Vilka åtgärder krävs för att planera och genomföra en lyckad överraskningsoperation?. Skriven av Hurtig Marcus. Hämtad från

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-90>. Publicerad 2009-09-21. Hämtad 2013-04-09 15:50

Överraskning - krigskonstens viktigaste princip?: en ansats att klarlägga överraskningens natur. Mj Dahlgren, Per. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-1904>. Publicerad 2011-07-04. Hämtad 2013-04-09 14:00